

Inventariserend veldonderzoek verkennende fase De Bosberg, Boekel

Susanne Moerman

Colofon

Inventariserend veldonderzoek, verkennende fase
De Bosberg in Boekel, gemeente Boekel
CIS-code: 16212

In opdracht van: Gemeente Boekel

Auteur: drs. S. Moerman

Redactie: drs. J.J. Huisman, dr. A. Wilbers

Versie: 1.5

Definitieve versie

© Katwijk, augustus 2006

Controle

J.J. Huisman	Senior Archeoloog	29-3-06
Goedkeuring		
M. Meffert	Provincie Noord-Brabant	04-08-06

Becker & Van de Graaf

Archeologie op maat

Vestiging Nijmegen
Klooster Albertinum
Heyendaalseweg 121
6525 AJ Nijmegen
Tel. 024-3608163
Fax 024-3603765

Vestiging Katwijk
Ambachtsweg 7C
Postbus 3012
2220 CA Katwijk (ZH)
Tel. 071-3326888
Fax 071-4035524

Vestiging Lelystad
Kolkweg 22B
8243 PN Lelystad
Tel. 0320-262825
Fax 0320-261441

info@opgravingsbedrijf.nl
www.opgravingsbedrijf.nl

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Becker & Van de Graaf

Inventariserend veldonderzoek, verkennde fase De Bosberg in Boekel, gemeente Boekel CIS-code 16212

Drs. S. Moerman

Inleiding

In opdracht van de gemeente Boekel heeft archeologisch onderzoeksbureau Becker & Van de Graaf in maart 2006 een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) verkennde fase uitgevoerd aan de Bosberg (ongenummerd) in Boekel, gemeente Boekel (bijlage 1 en 5). Aanleiding voor dit IVO is het plan om op het perceel vier nieuwe woningen te realiseren. Hierbij zal de bodem verstoord worden tot een diepte van 0,8 m. Het onderzochte perceel staat bekend onder het kadastrale nummer I 2264. De oppervlakte van het onderzochte terrein is circa 2.000 m².

Dit IVO is bedoeld om inzicht te krijgen in de landschappelijke ligging van eventuele archeologische resten. Centraal staat hierbij de geologische, geomorfologische en bodemkundige opbouw ter plaatse, voor zover archeologisch relevant.

Het IVO bestaat uit een bureauonderzoek, exclusief lokaal archiefonderzoek, gevolgd door een inventariserend veldonderzoek en is uitgevoerd volgens het Plan van Aanpak (PvA; Huisman 2006) en conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 2.2 (College voor de Archeologische Kwaliteit 2005a).

Voor de in dit rapport gebruikte geologische en archeologische tijdsaanduidingen wordt verwezen naar bijlage 4. Afkortingen en enkele vaktermen worden achterin dit rapport uitgelegd (zie lijst van afkortingen en begrippen).

Administratieve gegevens van de onderzoekslocatie

<i>Toponiem</i>	De Bosberg
<i>Plaats</i>	Boekel
<i>Gemeente</i>	Boekel
<i>Provincie</i>	Noord-Brabant
<i>Coördinaten</i>	174.498/401.198; 174.539/401.194; 174.532/401.147; 174.495/401.148
<i>Opdrachtgever</i>	Gemeente Boekel, dhr. van der Vleuten
<i>Uitvoerder</i>	Becker & Van de Graaf BV
<i>Bevoegd gezag</i>	Provincie Noord-Brabant, dhr. Meffert
<i>Beheer en plaats van documentatie</i>	Becker & Van de Graaf, Katwijk
<i>Uitvoeringsperiode</i>	9 maart 2006

Bureauonderzoek

Bij het bureauonderzoek zijn gegevens verzameld over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied. Hierbij is gebruik gemaakt van de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) en het Archeologisch Informatie Systeem (Archis II) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Tevens is voor de landschappelijke component gebruik gemaakt van de geomorfologische kaart (Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst 1982) en de bodemkaart (Stichting voor bodemkartering 1976). Ook zijn er historische gegevens verzameld van het minuutplan van begin 19^e eeuw (van Leeuwen s.a.), de veldminuut van rond 1840 (Besier 1840-1861) en een topografische kaart van 1899 (Uitgeverij Nieuwland 2005, no. 630).

Geomorfologie en bodem

Het dorp Boekel ligt op de rand van de Peelhorst. De Peelhorst is een hoger gelegen landschap dat als gevolg van tektonische bewegingen is ontstaan langs een aantal breuklijnen die in dit deel van Nederland in noord-zuid richting lopen. Het gebied ten oosten van de breuklijnen is opgeheven (de Peelhorst) en het gebied ten westen is weggezakt (de Roerdalslenk). De ondergrond van de Peelhorst bestaat uit een dunne laag dekzand bovenop Pleistoceen rivierzand (Stichting voor Bodemkartering 1976).

Rondom het dorp liggen landbouwgronden die zijn opgehoogd met mest waardoor esdekken zijn ontstaan. Ook in het plangebied bevindt zich zo'n esdek, waarschijnlijk bovenop de podzolgronden die van nature in de dekzandlaag op de horst ontwikkeld zijn. Hoewel het plangebied nog niet eerder gekarteerd is, ligt het zo dicht bij een plateauachtige horst dat aangenomen mag worden dat deze ook in het plangebied aanwezig is. De mogelijk bijbehorende bodem is een hoge zwarte enkeerdgrond van leemarm en zwak lemig fijn zand. De grondwatertrap is VII. Dit houdt in dat grondwaterinvloed alleen in de winterperiode merkbaar is.

Landgebruik

Het onderzoeksgebied was ten tijde van onderhavig onderzoek in gebruik als grasland. Uit de historische kaarten (bijlage 6) blijkt dat het gebied in de 19^e eeuw in gebruik was als akker. Het lag ten zuiden van het dorp Boekel in een gebied dat bekend stond als Het Huifke.

Archeologie

Het onderzoeksgebied en omgeving staan op de IKAW aangegeven als zijnde een gebied met een hoge trefkans voor archeologische waarden (bijlage 2). Dit komt overeen met een hoge indicatieve archeologische waarde volgens de Cultuurhistorische Waardenkaart van Noord-Brabant (Provincie Noord-Brabant 2000). Deze hoge waardering is gebaseerd op de aanwezigheid van een esdek in het gebied. Bovendien liggen er in de buurt van het plangebied meerdere beekdalen waardoor het een gunstige locatie is voor bewoning vanaf het Paleolithicum tot aan de Nieuwe tijd. Eventueel aanwezige resten van deze bewoning zullen, indien er inderdaad sprake is van een esdek, mogelijk relatief goed bewaard zijn gebleven.

De meeste vondsten in de omgeving komen uit het centrum van Boekel en hebben betrekking op het laatmiddeleeuwse en nieuwetijdse dorp: onder andere bestrating en meerdere kerken (waarnemingen 36565, 47627 en 401660). Er is slechts één vondst gedaan. Het betreft mogelijk bewerkt vuursteen met een onzekere datering tussen het Paleolithicum en de Bronstijd, aangetroffen op zo'n 800 meter ten noordoosten van het plangebied (waarneming 401754).

In de directe omgeving van het dorp zijn weinig archeologische onderzoeken uitgevoerd. Een onderzoek aan de Donkstraat, aan de andere kant van het centrum van Boekel op ongeveer een kilometer afstand van het plangebied, heeft weliswaar vooralsnog geen archeologische resten aangetoond maar wel een esdek en deels intacte bodem. Dit onderzoeksgebied ligt op de overgang van een dekzandrug naar een plateauachtige horst (onderzoeksmelding 15214; Moerman 2006). In het plangebied Erpseweg in Boekel is eenzelfde situatie aangetroffen: een (grotendeels) intact dekzandprofiel afgedekt met een humeuze toplaag, gelegen op de flank van een dekzandrug. In dit plangebied zijn twee mogelijke sporen aangetroffen op basis waarvan vervolgonderzoek aan wordt bevolen (onderzoeksmelding 13374; Wilbers 2005).

Veldonderzoek

Het archeologische doel van het veldonderzoek is om vast te kunnen stellen of het bodemprofiel en eventuele archeologische indicatoren aanleiding geven te veronderstellen dat er archeologische resten aanwezig kunnen zijn en om vast te kunnen stellen of en waar de bodem verstoord is. Het veldonderzoek bestaat uit een verkennend booronderzoek. Een veldkartering bleek niet mogelijk vanwege de begroeiing in het plangebied.

Werkwijze

In het onderzoeksgebied aan de Bosberg zijn vijf boringen gezet (bijlagen 5 en 7) met een diepte van 2,0 m. Er is gebruik gemaakt van een Edelmanboor met een diameter van 10 cm. De boringen zijn beschreven volgens de archeologische standaard boorbeschrijving (College voor de Archeologische Kwaliteit 2005b). De boringen zijn ingemeten vanuit de bestaande bebouwing (x- en y-waarden). De boorinhoud is in het veld onderzocht op de aanwezigheid van archeologische macroresten. Het droge zand is gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 3 mm.

Alle boringen zijn verspreid gezet over het terrein. De boringen zijn gezet in de vorm van een kruis met in elke hoek een boring en een boring in het midden.

Resultaten

De bovenste lagen van de bodem bestaan uit matig fijn, matig siltig zand. Helemaal bovenin de boringen is dit zand zwak grindig, zwak tot matig humeus en donkergrijs. Hieronder bevindt zich een laag oranjebruin tot oranjegeel zand zonder bijmenging van grind en zonder humus. De onderste aangeboorde bodemlaag bestaat uit zeer fijn, zwak siltig lichtgrijs zand.

Aangezien de bovenste bodemlaag dikker is dan 50 cm en donkergrijs is van kleur, kan de bodem in het plangebied geclassificeerd worden als een hoge zwarte enkeerdgrond.

In boring 1 is tussen 110 en 160 cm beneden maaiveld een vervuilde laag aangetroffen. In deze laag werd onder andere puin en asbest aangetroffen. Waarschijnlijk is hier ooit een kuil opgevuld met afval. Deze boring kan dan ook tot een diepte van 160 cm worden beschouwd als verstoord. Mogelijk omhelst de verstoring de gehele westelijke rand van het gebied want ook boring 4 is tot een diepte van 125 cm verstoord. Deze verstoring kan ook verklaren waarom de bovenste humeuze laag van boringen 1 en 4 donkerbruin is, in tegenstelling tot de donkergrijze toplaag in de andere boringen.

In geen van de boringen zijn archeologische indicatoren aangetroffen.

Conclusies en aanbevelingen

Het onderzoeksgebied ligt op de rand van de Peelhorst, een hoger gelegen landschap dat is ontstaan als gevolg van tektonische activiteit. De bodem bestaat uit hoge zwarte enkeerdgronden. De dikte van de humeuze bovenlaag (esdek)

varieert van 95 tot 135 cm. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. De bodem in het gebied is ongestoord, behalve ter plaatse van boringen 1 en 4. Mogelijk is het westelijke deel van het gebied in het verleden afgegraven en dichtgegooid met afval.

In het ongestoorde deel van het terrein is onder de afdekkende laag een intacte B-horizont aanwezig. In deze laag is het nog zeer goed mogelijk om sporen van eventuele steentijdvindplaatsen aan te treffen. Teneinde een eventuele steentijdvindplaats in dit gebied te kunnen lokaliseren, wordt een vervolgonderzoek aanbevolen dat erop gericht is om eventuele archeologische steentijdsporen in beeld te brengen. Voor goedkeuring van dit selectieadvies kan contact opgenomen worden met de provinciaal archeoloog van Noord-Brabant, dhr. Meffert.

Beantwoording van de onderzoeksvragen (zoals gesteld in het PvA; Huisman 2006)

1. *Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van de locatie (geologie, bodemkunde en geomorfologie)?*
Het plangebied ligt op een plateauachtige horst bedekt met dekzand. De oorspronkelijke podzolgronden zijn nu bedekt met een esdek. De bodem bestaat daarom uit hoge zwarte enkeerdgronden.
2. *Zijn er archeologische resten aanwezig op de onderzoekslocatie?*
In de boringen zijn geen archeologische resten aangetroffen. Gezien de ligging van het plangebied op een plateauachtige horst, de aanwezigheid van een esdek en de aanwezigheid van een intacte B-horizont, is het echter niet uitgesloten dat er nog wel archeologische resten aanwezig zijn.
3. *Welke delen van het gebied zijn verstoord en tot op welke diepte?*
Ter plaatse van boringen 1 en 4 is de bodem verstoord tot een diepte van respectievelijk 160 en 125 cm beneden maaiveld. Mogelijk behelst de verstoring de gehele westelijke zijde van het gebied.
4. *In welke mate stemmen de resultaten overeen met de verwachtingen?*
Voor het gebied gold, afgaande op de IKAW en de Cultuurhistorische kaart van de Provincie Noord-Brabant, een hoge verwachting. Het onderzoek heeft deze verwachting bevestigd. Hoewel er geen archeologische indicatoren zijn aangetroffen is er wel sprake van een esdek en een deels intacte bodemopbouw.
5. *Welke aanbevelingen kunnen er gegeven worden voor eventueel vervolgonderzoek?*
In het ongestoorde deel van het terrein is onder de afdekkende laag een intacte B-horizont aanwezig. In deze laag is het nog zeer goed mogelijk om sporen van eventuele steentijdvindplaatsen aan te treffen. Teneinde een eventuele steentijdvindplaats in dit gebied te kunnen lokaliseren, wordt een vervolgonderzoek aanbevolen dat erop gericht is om eventuele archeologische steentijdsporen in beeld te brengen.

Literatuur en kaarten

ANWB, 2005: *ANWB Topografische Atlas Noord-Brabant 1:25000*, Den Haag.

Besier, J.A., 1840-1861: *Topografische en militaire kaart van Nederland* (veldminuten), schaal 1:25.000, (<http://www.dewoonomgeving.nl>).

College voor de Archeologische Kwaliteit, 2005a: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, versie 2.2, Gouda.

College voor de Archeologische Kwaliteit, 2005b: *Archeologische standaard boorbeschrijving*, Archeologie Leidraad 3, Gouda

Huisman, 2006: *Plan van aanpak. De Bosberg in Boekel, gemeente Boekel*, Katwijk (Intern rapport, Becker & Van de Graaf).

Leeuwen, A. van, s.a.: Minuutplan, Gemeente Boekel, Sectie H, De Zandhoek, blad 2, perceelnummers 270-809, schaal 1:2500, (<http://www.dewoonomgeving.nl>).

Moerman, S., 2006: *Inventariserend veldonderzoek, karterende fase: De Donk in Boekel, gemeente Boekel*, Katwijk (Becker & Van de Graaf rapport).

Stichting voor Bodemkartering, 1976: *Bodemkaart van Nederland, 1:50.000, blad 45 Oost 's-Hertogenbosch*, Wageningen.

Stichting voor Bodemkartering / Rijks Geologische Dienst, 1982: *Geomorfologische kaart van Nederland, 1:50.000, 45 's-Hertogenbosch*, Wageningen / Haarlem.

Uitgeverij Nieuwland, 2005: *Grote Historische topografische Atlas, ± 1905, Noord-Brabant, schaal 1:25.000*, Tilburg.

Wilbers, A. 2006: *Inventariserend veldonderzoek, verkennende fase, Erpseweg en De Vlonder, gemeente Boekel*, Katwijk (Becker & Van de Graaf rapport).

Lijst van afkortingen en begrippen

Afkortingen

ARCHIS	Archeologisch Informatie Systeem
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
BP	Before Present (Present = 1950)
GPS	<i>Global Positioning System</i>
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld (het landoppervlak)
NAP	Normaal Amsterdams Peil
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
VINEX	Vierde Nota ruimtelijke ordening Extra

Verklarende woordenlijst

antropogeen	door menselijke activiteit veroorzaakt of gemaakt
artefact	door de mens vervaardigd voorwerp
beekdal	een lager gelegen deel van het dekzandgebied waardoor een beek stroomt
dekzand	dikke laag zand, door de wind afgezet tijdens de laatste ijstijd
Edelmanboor	een handboor voor bodemonderzoek
eerdgrond	grond met een humushoudende minerale bovengrond van meer dan 50 cm, ontstaan door invloed van de mens, vaak gaat het om een esdek
esdek	dikke humeuze laag ontstaan door eeuwenlange bemesting; beschermt de oorspronkelijke bodem tegen ploegen en andere verstoringen
horizont	kenmerkende laag binnen de bodemvorming
humeus	organische stoffen bevattend; bestaande uit resten van planten en dieren in de bodem
leem	samenstelling van meer dan 50% silt, minder dan 50% zand en minder dan 25% klei
podzol	goed ontwikkelde bodem in gebieden met veel neerslag
silt	zeer fijn sediment met grootte 0,002-0,063 mm
slak	steenachtig afval van metaal- of aardewerkproductie
vaaggrond	grond zonder duidelijke tekenen van bodemvorming
zavel	grondsoort die tussen 8 en 25% klei (deeltjes kleiner dan 0,002 mm) bevat

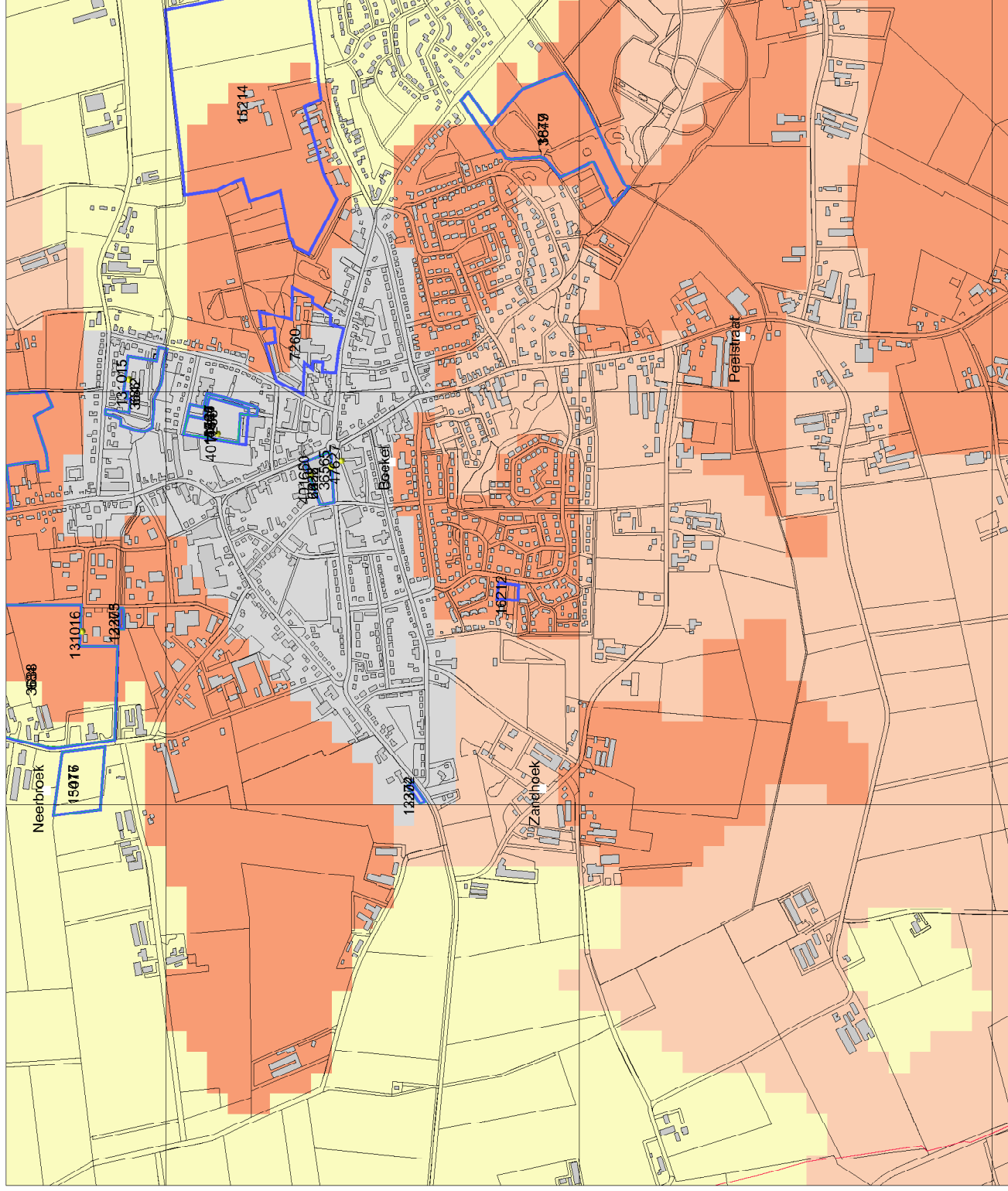
Overzicht van de bijlagen

1. Topografische kaart
2. Archis-informatie
3. Overzicht Archismeldingen
4. Periodentabel
5. Boorlocatie- en vindplaatsenkaart
6. Veldminuut ca. 1840
7. Boorbeschrijvingen

[illegible]

Bijlage 2: Archis-informatie

bron: Archis II (ROB).

Bijlage 3: Overzicht Archismeldingen

Waarnemingen

Nummer	Omschrijving	Tijdvak
36565	Kapel en kerk: graf, funderingen	Late-Middeleeuwen B, Nieuwe tijd B
47627	Bestrating (waalformaat)	Nieuwe tijd B – C
131015	Grijsbakkend gedraaid aardewerk	Late-Middeleeuwen B
131016	Grijsbakkend gedraaid aardewerk	Late-Middeleeuwen B
131017	Grijsbakkend gedraaid aardewerk, roodbakkend geglaazuurd aardewerk	Late-Middeleeuwen A – Nieuwe tijd C
401660	Kapel en kerk: graf, plavuizen, aardewerk, vensterglas, bouw materiaal, munt, spijker	Late-Middeleeuwen A – Nieuwe tijd C
401754	Vuursteen (bewerkt?); Aardewerk; Roodbakkend geglaazuurd aardewerk	Paleolithicum – Bronstijd; IJzertijd – Romeinse tijd; Nieuwe tijd B – Nieuwe tijd C

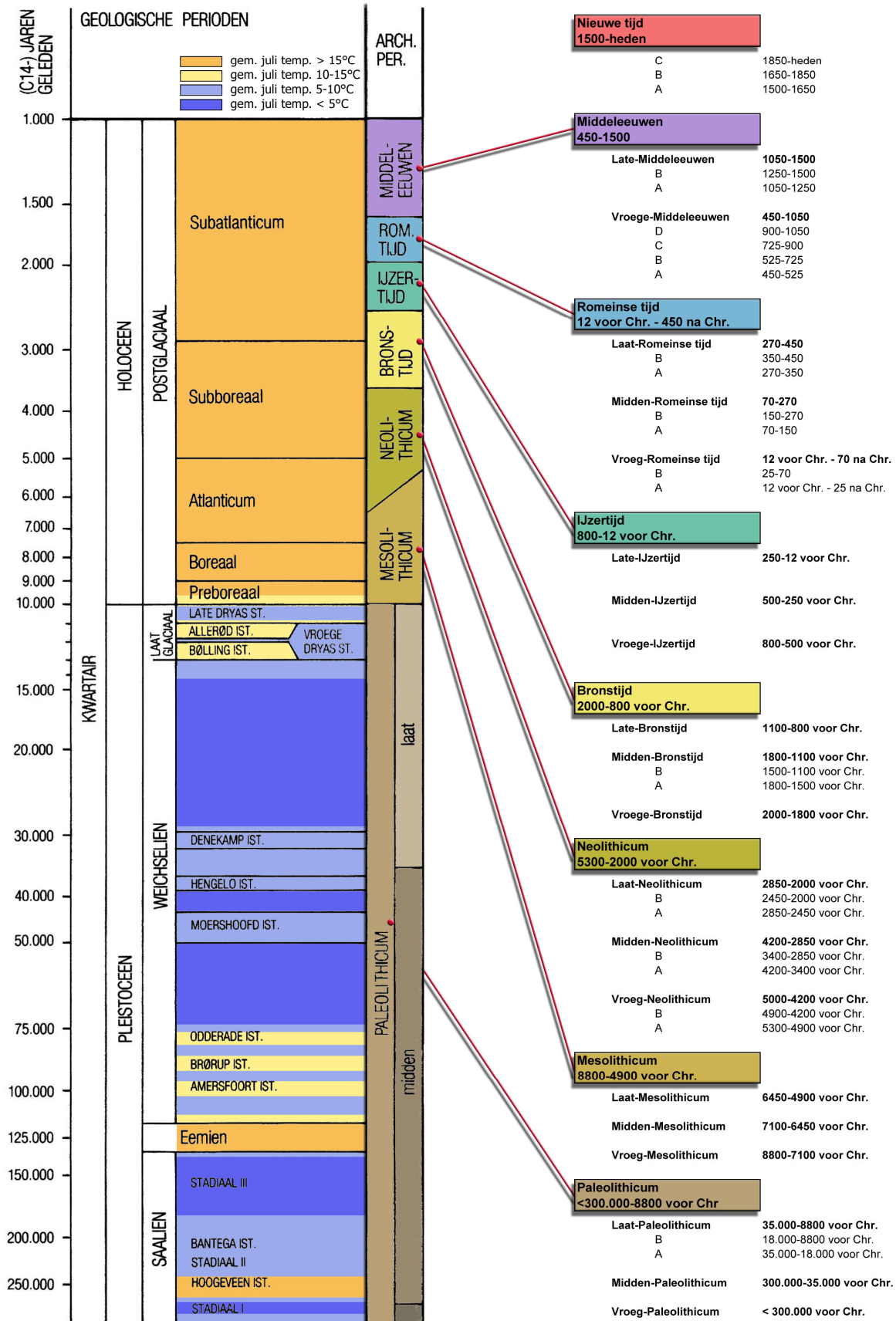
Onderzoeksmeldingen

Nummer	Bedrijf	Jaar
3638	RAAP Archeologisch Adviesbureau	2000
3641	RAAP Archeologisch Adviesbureau	2000
3642	RAAP Archeologisch Adviesbureau	2000
4264	BAAC onderzoeks- en adviesbureau	2003
5660	Gemeente Eindhoven, afd. Archeologie	2003
6232	BAAC onderzoeks- en adviesbureau	2004
6468	BAAC onderzoeks- en adviesbureau	2004
7255	BAAC onderzoeks- en adviesbureau	2003
7260	BAAC onderzoeks- en adviesbureau	2003
13374	Becker & Van de Graaf BV	2005
13375	Becker & Van de Graaf BV	2005
13877	Oranjewoud	2005
15214	Becker & Van de Graaf BV	2005
15476	BAAC onderzoeks- en adviesbureau	2004
16212*	Becker & Van de Graaf BV	2006

* dit onderzoek.

bron: Archis II (ROB).

Bijlage 4: Periodentabel

Bijlage 5: Boorlocatie- en vindplaatsenkaart

174475

174500

174525

174550

401225

401200

401175

401150

401125

LEGENDA

boring verstoord

boring ongestoord

bebouwing

begrenzing onderzoekslocatie

2264

kadastrale nummers

30

huisnummer

0m

10m

REV.	DATUM	NAAM	OMSCHRIJVING	GOED GEK.
0	29.03.06	HN	SITUATIEKENING	

Becker & Van de Graaf
archeologie op maat

OMSCHRIJVING:
DE BOSBERG TE BOEKEL

SCHAAL:
1: 500

PROJECTNUMMER:
01720206/16212

FORMAAT:
A4

Bijlage 6: Veldminuut ca. 1840

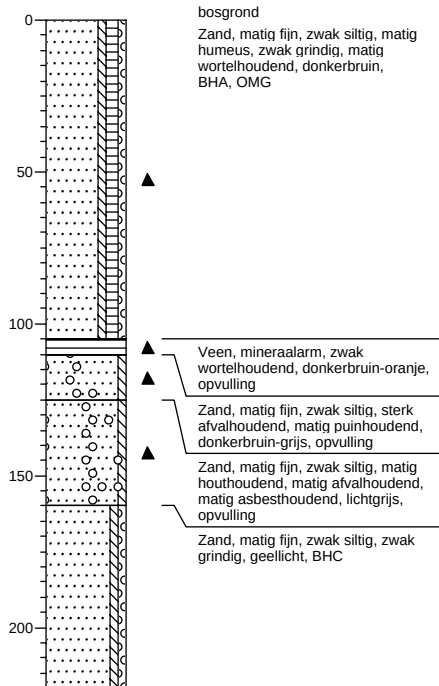

bron: Besier (1840-1861).

Bijlage 7: Boorbeschrijvingen

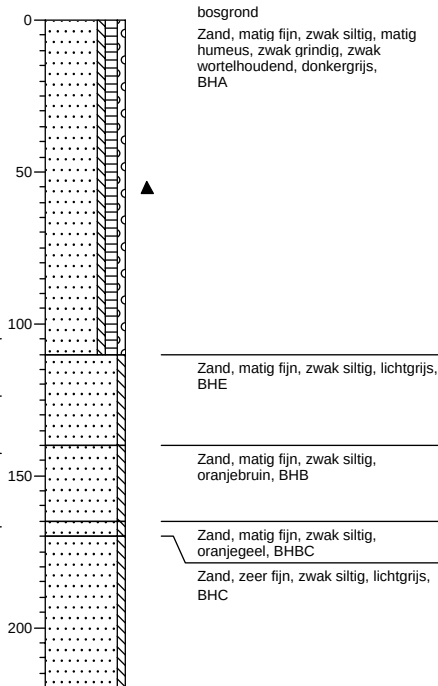
Boring: 01

Datum: 09-03-2006
X: 174505
Y: 401191
Maaiveld [m]: 15.2
GWS:
Opmerking: boordiameter: 10 cm
maaswijdte zeef: 3 mm

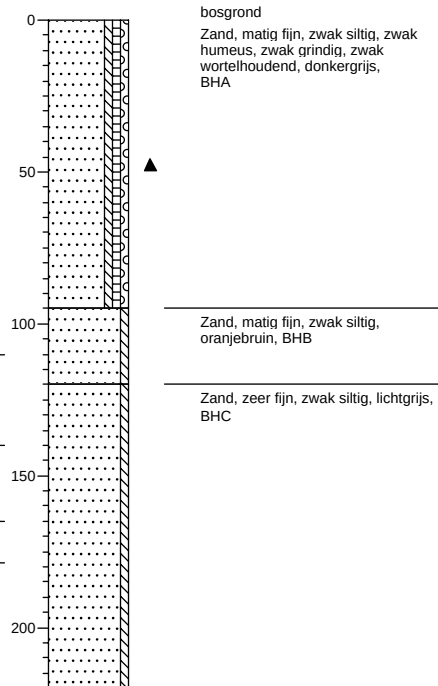
Boring: 02

Datum: 09-03-2006
X: 174539
Y: 401188
Maaiveld [m]: 15.3
GWS:
Opmerking: boordiameter: 10 cm
maaswijdte zeef: 3 mm

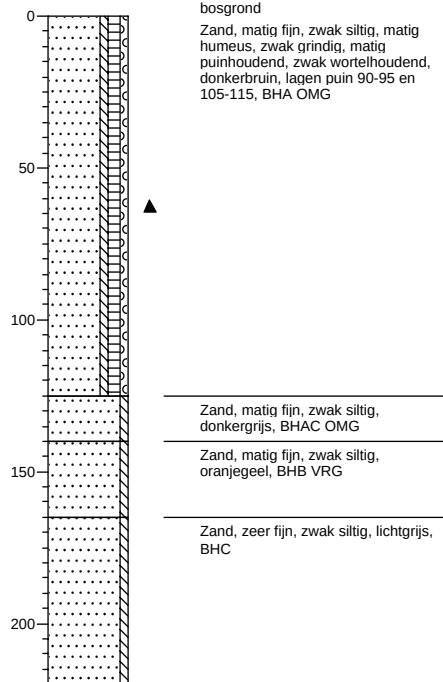
Boring: 03

Datum: 09-03-2006
X: 174521
Y: 401172
Maaiveld [m]: 15.2
GWS:
Opmerking: boordiameter: 10 cm
maaswijdte zeef: 3 mm

Boring: 04

Datum: 09-03-2006
X: 174502
Y: 401149
Maaiveld [m]: 15.1
GWS:
Opmerking: boordiameter: 10 cm
maaswijdte zeef: 3 mm

Boring: 05

Datum: 09-03-2006
X: 174536
Y: 401147
Maaiveld [m]: 15.2
GWS:
Opmerking: boordiameter: 10 cm
maaswijdte zeef: 3 mm

